

Toegevoegde waarde van de Creatieve Industrie Over de creatieve industrie wordt vaak gezegd dat zij meer waarde toevoegt aan de economie en samenleving dan het gecreëerde aantal banen en de bijdrage aan het bruto nationaal of regionaal product. Creative Cities Amsterdam Area (CCAA-gebied), een consortium van de steden Amsterdam, Utrecht, Zaanstad, Haarlem, Alkmaar, Hilversum en Amersfoort en de Kamer van Koophandel Amsterdam, de Amsterdamse Innovatie Motor (AIM) en de Taskforce Innovatie Regio Utrecht (TFI), gaf opdracht, deze brede toegevoegde waarde voor de creatieve industrie in de CCAA te onderzoeken. Centraal stonden hierbij de brede economische en maatschappelijke betekenis van de creatieve industrie en hoe de sector bijdraagt aan innovatie. Tevens werd gevraagd om op basis van de conclusies enkele beleidsadviezen te formuleren. Binnen het onderzoek is de creatieve industrie en haar interactie met andere sectoren in de grootste steden van Nederland onder de loep genomen.

Creatieve industrie als vliegwiel van de economie De uitkomst van dit onderzoek laat zien dat het tijd is het beeld van de creatieve industrie en de betekenis voor economie en samenleving bij te stellen. De creatieve industrie blijkt geen sector als alle andere. Zij is vooral een drijvende kracht achter tal van economische en maatschappelijke processen. De sector onderscheidt zich niet alleen door een relatief hoog groeitempo, maar is ook op allerlei manieren verweven met andere sectoren en bedrijfstakken in de economie. Deze verbondenheid loopt niet alleen via relaties met afnemers en toeleveranciers, maar ook via personeel dat overstapt van de ene bedrijfstak naar de andere. Dit proces zorgt voor kennisoverdracht over de grenzen van verschillende bedrijfstakken heen. Juist de kennis en competenties van professionals in de creatief scheppende beroepen die uitwaaiëren vanuit de bedrijven in de creatieve industrie, waar ze zijn ontstaan, naar de rest van de economie, spelen hier een bijzondere rol. De economie ontpopt zich steeds meer als een creatieve economie. De brede toegevoegde waarde van de creatieve industrie uit zich dan ook vooral in de bijdrage aan innovatie en concurrentiekracht door creatief scheppende professionals afkomstig uit die sector.

Naast het erkennen van de bijdrage van deze vaardigheden aan de nieuwe economie, verdient het aanbeveling om deze ontwikkeling verder te verkennen. Het accent in onderzoek moet worden verlegd van een relatief statische benadering van de creatieve industrie als sector die banen verschaft en waarde creëert, naar meer aandacht voor de dynamiek die de kerncompetenties en –vaardigheden afkomstig uit die sector in economie en samenleving te weeg brengen. Ook binnen beleidsvorming zou hier meer aandacht voor moeten zijn.

Al ruim een decennium belangstelling voor de creatieve industrie

De creatieve industrie staat al geruime tijd in de belangstelling van beleidsmakers, wetenschappers en politici. Ook ondernemers en brancheorganisaties vatten steeds meer belangstelling op voor deze sector. De creatieve industrie legt zicht toe op de creatie, productie en exploitatie van allerlei vormen van betekenis en symboliek gericht op consumenten en burgers, maar ook op zakelijke afnemers.

In Nederland worden drie deelsectoren onderscheiden, met ieder een eigen dynamiek:

- kunsten en erfgoed
- media- en entertainmentindustrie en
- creatieve zakelijke dienstverlening;

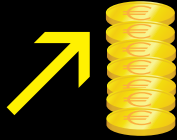
In het afgelopen decennium was het grootste deel van het onderzoek naar de creatieve industrie gericht op definitie, afbakening van de sector en het in kaart brengen van de economische waarde en het aantal banen waar de sector voor verantwoordelijk is. Deze mapping studies hebben de creatieve industrie vooral neergezet als een afgebakende sector die sinds jaren een bovengemiddelde groei laat zien. Tegelijkertijd is het besef groeiende dat de creatieve industrie een bijzondere rol speelt in de hedendaagse economie en dat de sector ook en vooral voor dynamiek zorgt buiten de eigen gelederen. Dit onderzoek bouwt voort op de discussie hierover.

Economie verandert onder invloed van de opkomst van de creatieve industrie

De opkomst van noties als creatieve economie en belevingseconomie laat zien, dat de economie verandert met de komst van onder andere de creatieve industrie. Hierin ligt de nadruk op de symbolische, culturele en ervaringsdimensies van consumptie. Tegelijkertijd worden specifieke kenmerken van creatieve productieprocessen geïdentificeerd als algemeen waardevol. Een voorbeeld daarvan is design thinking, waarbij ontwikkelmethoden uit de design wereld worden toegepast in andere ontwerp- en constructieprocessen.

Steeds meer groeit het besef, dat creatief talent een sleutelrol speelt in het opbouwen, onderhouden en uitbreiden van innovatie en concurrentiekracht binnen het huidige creatief economisch systeem. Een mooi voorbeeld van creatieven die hun talent buiten de eigen sector inzetten zijn de ontwerpers, waarvan de meerderheid buiten de creatieve industrie werkzaam is. Datzelfde geldt voor het grote aantal communicatieprofessionals die buiten media, journalistiek en reclame- en communicatiebureaus hun brood verdienen door hun nut te bewijzen. Mensen in creatief scheppende beroepen buiten de creatieve industrie, vormen, samen met hun collega's binnen de sector, een hoogproductief arbeidspotentieel voor het Nederlandse bedrijfsleven. Door hun mobiliteit op de arbeidsmarkt zorgen ze voor de ontwikkeling van een kennisklimaat, dat van belang is voor innovatievermogen en concurrentiekracht van de regionale economie. Het oorspronkelijk statische beeld van de creatieve industrie, als min of meer geïsoleerde verzameling van bedrijfstukken, vervalt. Het wordt vervangen door een meer dynamisch beeld van een sector die, in interactie met anderen, invulling geeft aan de dynamiek van innovatie binnen de moderne creatieve economie. Deze dynamische betekenis waarschijnlijk groter dan de statische en verdient daarom meer aandacht.

ECONOMIE
= AANJAGER

CI

model 1

CREATIEVE INDUSTRIE

GEEN INVESTERINGEN
VANUIT DE OVERHEID

CI

model 2

CREATIEVE INDUSTRIE = STANDAARD INDUSTRIE

INVESTEREN

CI

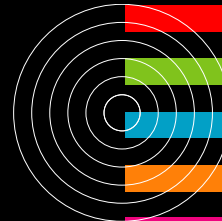

model 3

CREATIEVE INDUSTRIE AANJAGER INNOVATIE

CI

model 4

CREATIEVE INDUSTRIE ONDERDEEL INNOVATIE

Als achtergrond voor het onderzoek naar de dynamische rol van de creatieve industrie in de context van Creative Cities Amsterdam Area gebruiken we vier modellen om de relatie tussen creatieve industrie en economie aan te tonen.

Welvaartsmodel (CI kost meer dan ze oplevert) vergt subsidie

In het eerste model (welvaart en culturele ontwikkeling: subsidie) is de economie de aanjager van de creatieve industrie. Om te functioneren heeft de creatieve industrie subsidie nodig, middelen die onttrokken worden aan de economie. Op deze wijze wordt een belangrijk deel van kunst en erfgoed gefinancierd.

Concurrentiemodel (CI is sector als alle andere) vergt generiek industriebeleid

In het tweede model (concurrentie: standaard industriepolitiek) is de creatieve industrie een sector als alle andere. Zij heeft geen specifieke onderscheidende kenmerken en kwalificeert zich daarmee ook niet voor enige bijzondere overheidsaandacht.

Groeimodel (CI is snelle groeier) vergt investeringsbeleid

In model drie (economische groei: investeringsbeleid) wordt de creatieve industrie gezien als een meervoudige groeimotor voor de economie. De sector groeit harder dan gemiddeld en is tegelijkertijd aanjager van innovatie en concurrentiekracht in andere sectoren.

Innovatiemodel (CI is cruciaal voor innovatie) vergt innovatiebeleid

Het laatste model (innovatie en innovatiebeleid) stelt dat de creatieve industrie verantwoordelijk is voor een andere economie. De creatieve industrie werkt niet in de economie, maar verandert deze en is onderdeel van het innovatiesysteem.

Eerste conclusies Ons onderzoek naar de ontwikkeling van de creatieve industrie in de vijftig grootste steden van Nederland laat een aantal opmerkelijke dingen zien:

- De creatieve industrie groeit harder dan de rest van de economie in het voorbije decennium;
- Het aandeel in het aantal banen is structureel toegenomen.
- Dit geldt in het bijzonder voor de CCAA steden.
- Daarmee neemt de concentratie van creatieve industrie in deze steden verder toe.
- De creatieve industrie is geen business as usual, maar een drijvende kracht achter de economische groei. Dat geldt in het bijzonder voor Amsterdam.

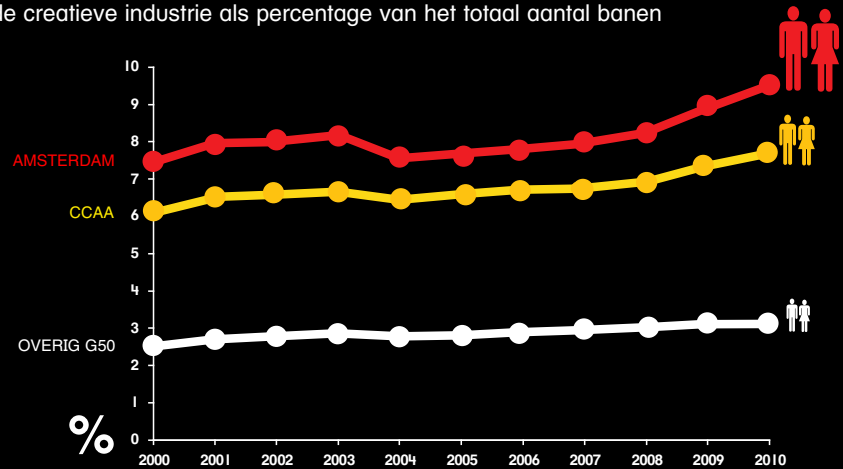
Opvallend is voorts dat met de concentratie van de creatieve industrie in de Noordvleugel van de Randstad en daarbinnen in de CCAA steden, ook een concentratie van creatieve beroeps-beoefenaren in diezelfde regio's plaatsvindt. De verzameling van de meest creatief geachte beroepen wordt wel de super creative core genoemd. Het percentage van leden van deze groep wordt gebruikt als maatstaf voor de aanwezigheid van creatieve professionals in de bevolking van steden en regio's. Net als de creatieve industrie is deze creatieve kern geconcentreerd in de CCAA steden. Utrecht kent met 17 procent het grootste percentage. **Het CCAA gemiddelde is 14 procent. Het gemiddelde in de resterende van de vijftig steden van Nederland is 8,5 procent.**

In Amsterdam is de positie van twee deelsectoren van de creatieve industrie het sterkst: kunst en erfgoed en creatieve zakelijke dienstverlening. Beide deelsectoren groeien sterk, terwijl de ontwikkeling van de media- en entertainmentindustrie, waar Mediastad Hilversum in uitblinkt, stabiel en recent licht dalend is. Opmerkelijk is dat overheidsfinanciering in twee van de drie deelsectoren van de creatieve industrie een belangrijke rol speelt. Binnen kunst en cultureel erfgoed drijven veel organisaties en bedrijven voor een deel op subsidie. Binnen de media- en entertainmentindustrie leunen de publieke omroep en de speelfilmindustrie sterk op overheidsgelden.

De verwachting is dat beide onderdelen van de creatieve industrie onder invloed van bezuinigingen zullen krimpen. Het is onduidelijk in hoeverre deze bezuinigingen slechts zullen leiden tot het verdwijnen van niet economisch levensvatbare onderdelen van de kunst, erfgoed en omroepsector, of dat ze schade zullen berokkenen aan het brede creatieve industrie systeem waarin het delen van kennis en vaardigheden over de grenzen van private en publieke instellingen heen zorgt voor een dynamiek van innovatie. Via allerlei netwerken zijn onderdelen van de creatieve industrie, waaronder de gesubsidieerde immers met de rest van de economie verbonden. In de onderlinge relaties waarin informatie, kennis en vaardigheden worden gedeeld, krijgen innovatievermogen en concurrentiekracht vorm. Wanneer bepaalde elementen uit het systeem verdwijnen kan het totale kennis- en innovatiesysteem daarvan schade ondervinden.

Aantal banen in de creatieve industrie als percentage van het totaal aantal banen

Inbedding van de creatieve industrie in de brede economie Echter, niet alleen de groei en de aanwezigheid van de creatieve industrie is relevant. Juist de wijze waarop bedrijfstakken uit de creatieve industrie zijn ingebed in de economie van de Noordvleugel kan een indicatie zijn dat deze industrie waarde toevoegt. Deze inbedding is dan ook binnen deze studie onderzocht.

Als uitgangspunt geldt dat nauwe relaties tussen bedrijven in de Noordvleugel economie gevormd worden op basis van gerelateerde kennis en vaardigheden, die van het personeel verlangd worden. Zo kan er verwacht worden dat bedrijfstakken uit de creatieve industrie voor een belangrijk deel dezelfde kennis en vaardigheden vragen van hun personeel. Om die reden worden ze tot dezelfde sector gerekend. Maar het kan ook zijn, dat in onderdelen van de kennisintensieve dienstverlening en andere domeinen van de economie ten dele van dezelfde kennis gebruik wordt gemaakt. De overlap in economische domeinen die daarmee ontstaat, biedt een basis voor samenwerking en kennisdeling en zal ertoe leiden dat professionals soms van de creatieve industrie overstappen naar bijvoorbeeld de financiële dienstverlening. Een regio met een variatie aan bedrijfstakken die op deze wijze aan elkaar zijn gerelateerd, heeft een voordeel boven een regio die net zo gevarieerd is, maar deze overlap in kennis en vaardigheden mist.

Relaties als voorwaarde voor economische veerkracht In deze zogenaamde gerelateerde variëteit ligt een belangrijk deel van de innovatie- en veerkracht van de regionale economie:

- Bedrijven en bedrijfstakken die goed zijn ingebed, zullen personeel uit naburige bedrijfstakken kunnen rekruteren.
- Bovendien kunnen ze werken aan innovatie doordat ze met nieuw personeel uit naburige bedrijfstakken, ten dele een nieuwe blik op de eigen praktijk kunnen binnenhalen.

Nieuwe combinaties zijn de basis voor innovatie. Spillovers van kennis vinden plaats met het verhuizen van personeel tussen bedrijven en bedrijfstakken en zijn een noodzakelijke voorwaarde voor innovatie. Tegelijkertijd geldt in een economie die zich kenmerkt door gerelateerde variëteit, dat wanneer bedrijven verdwijnen, eventueel resterend personeel eerder aansluiting kan vinden bij andere bedrijfstakken op basis van hun kennis- en vaardighedenprofiel. Dit is gunstig voor de economische veerkracht van een regio.

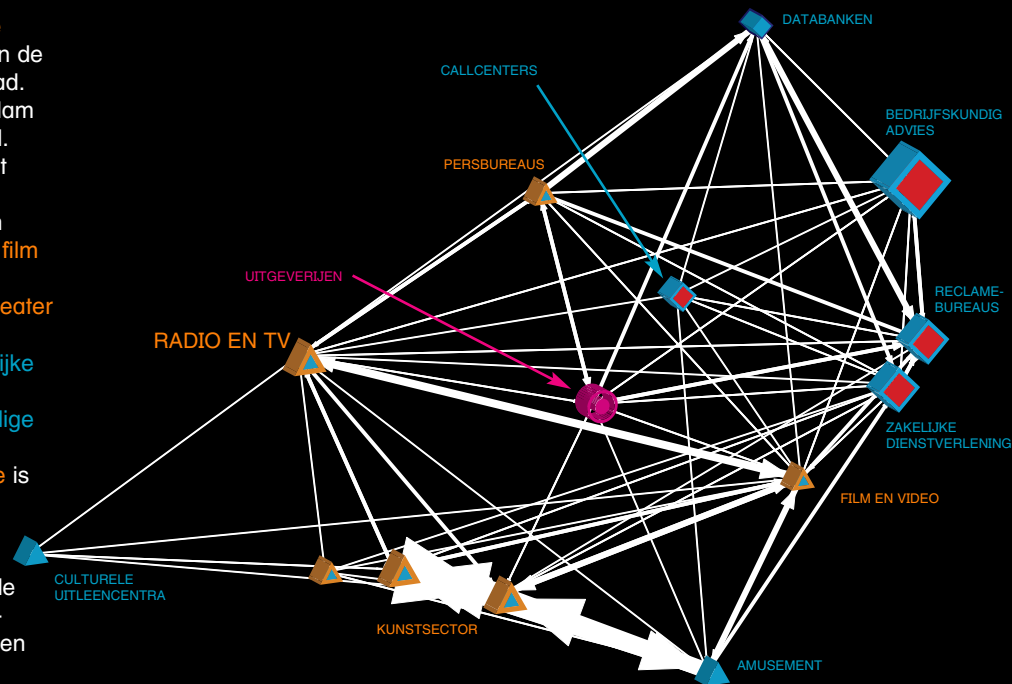
De mate waarin bedrijfstakken zijn gerelateerd kan worden vastgesteld door de personele bewegingen tussen bedrijfstakken te inventariseren. Daartoe is hier in een deelonderzoek gekeken naar de veranderingen in banen in de Noordvleugel van de Randstad, waarbij sprake was van een positieverbetering. Reden daarvoor is dat de aanvaarding van banen onder het laatste niveau geen sterke indicator zijn voor gerelateerdheid van kennis en vaardigheden tussen bedrijfstakken. Van de relaties tussen bedrijfstakken die ontstaan zijn de vijf procent meest gefrequenteerde, afgebeeld voor het laatste peiljaar waarover betrouwbare gegevens beschikbaar waren: 2008. Op die wijze komt de economische ruimte of de industrial space van de Noordvleugel tot stand. Dat is een virtuele ruimte waarin bedrijfstakken die sterk gerelateerd zijn als het gaat om arbeidsmigratie dicht bij elkaar zijn afgebeeld, terwijl bedrijfstakken die vrijwel geen relaties onderhouden ver van elkaar afliggen. De nabijheid van bedrijfstakken is daarmee een indicatie voor vooronderstelde overeenkomsten in kennis en vaardigheden van het personeel. Per bedrijfstak kan met deze methodiek worden nagegaan hoe de inbedding in de regionale economie vorm krijgt en waar de belangrijkste personele stromen vandaan komen en naar toe gaan. De dynamische waarde van de creatieve industrie in de Noordvleugel komt uit de verschillende figuren naar voren, doordat de bedrijfstakken in de sector onderling relaties onderhouden en banden hebben met andere bedrijfstakken en sectoren in de economie.

De figuren geven aan hoe het relatienetwerk van bedrijfstakken uit de creatieve industrie er uit ziet. In het bijzonder laten ze zien tussen welke bedrijfstakken personele relaties bestaan en mogelijk kruisbestuivingen plaatsvinden.

Economische ruimte van de Noordvleugel: **Radio en televisie** (subsector Media en Entertainment)

Met bijna 12.000 werkzame personen is **radio en televisie** sterk oververtegenwoordigd in de Noordvleugel van de Randstad. Vooral Hilversum en Amsterdam zijn bijzonder gespecialiseerd. Radio en televisie onderhoudt primair relaties met andere onderdelen van de media- en entertainmentindustrie, zoals **film en video**, **persbureaus** en **uitgeverijen**, maar ook met **theater en kunst**. Daarnaast zijn er banden met (creatieve) **zakelijke dienstverlening**, vooral **reclamebureaus**, **bedrijfskundige adviesbureaus** en **databank-activiteiten**. **Radio en televisie** is goed ingebed in de regionale economie en vervult in de economische ruimte van de Noordvleugel een verbindende rol. Kunst en zakelijke dienstverlening zijn in onze resultaten niet direct sterk met elkaar verbonden, echter wel indirect via radio en televisie. De bedrijfstak vervult hier een intermediaire rol.

12.000

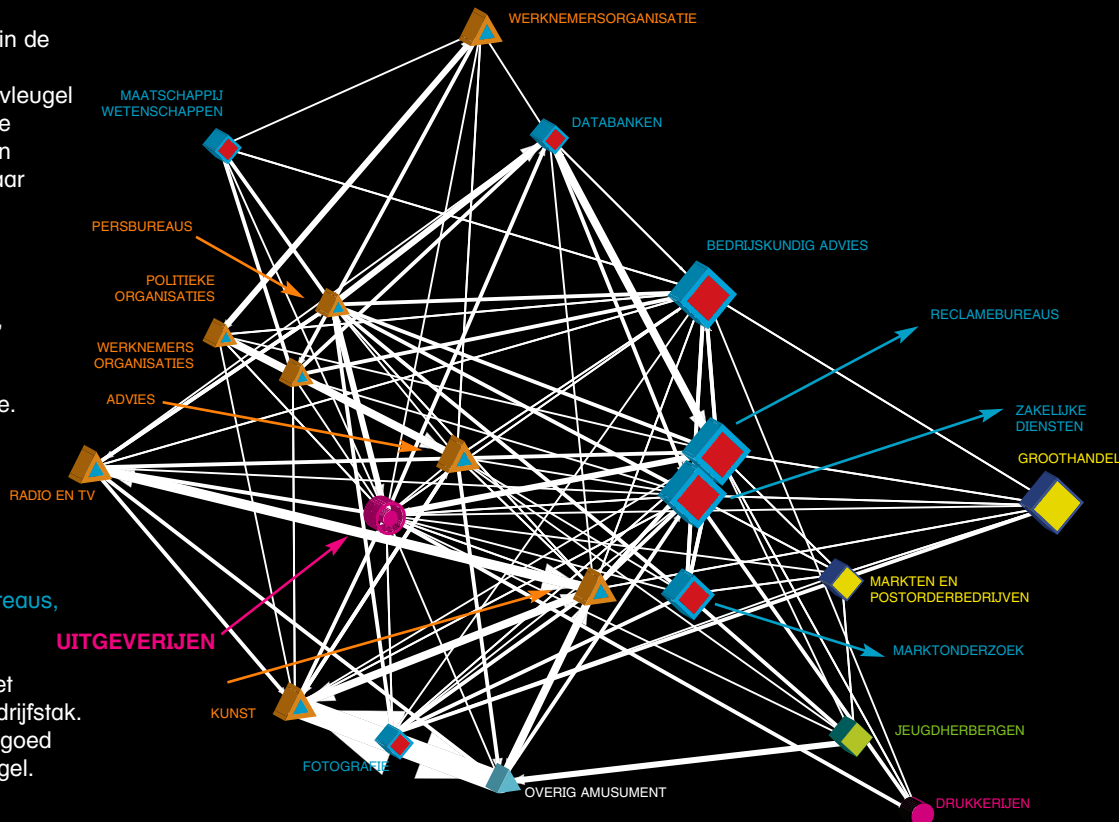

Economische ruimte van de Noordvleugel: **Uitgeverijen** (subsector Media en Entertainment)

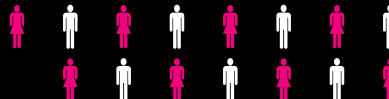
Uitgeverijen zijn in 2008 in de Noordvleugel goed voor 15.000 banen. De Noordvleugel is gespecialiseerd in deze bedrijfstak. De positie van uitgeverijen is vergelijkbaar met die van

radio en televisie.

Uitgeverijen zijn echter sterker gerelateerd aan **zakelijke dienstverleners**, en minder sterk aan overige onderdelen van de creatieve industrie. In het bijzonder zijn vaardigheden die gebruikt worden in uitgeverijen sterk verwant met de vereiste skills bij **persbureaus**, **reclamebureaus**, **databanken**, **kunst**, **radio en televisie** en ook **drukkerijen** zo blijkt uit het relatiepatroon van de bedrijfstak. De uitgeverijen zijn zeer goed ingebed in de Noordvleugel.

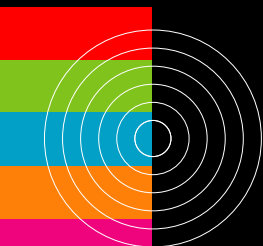
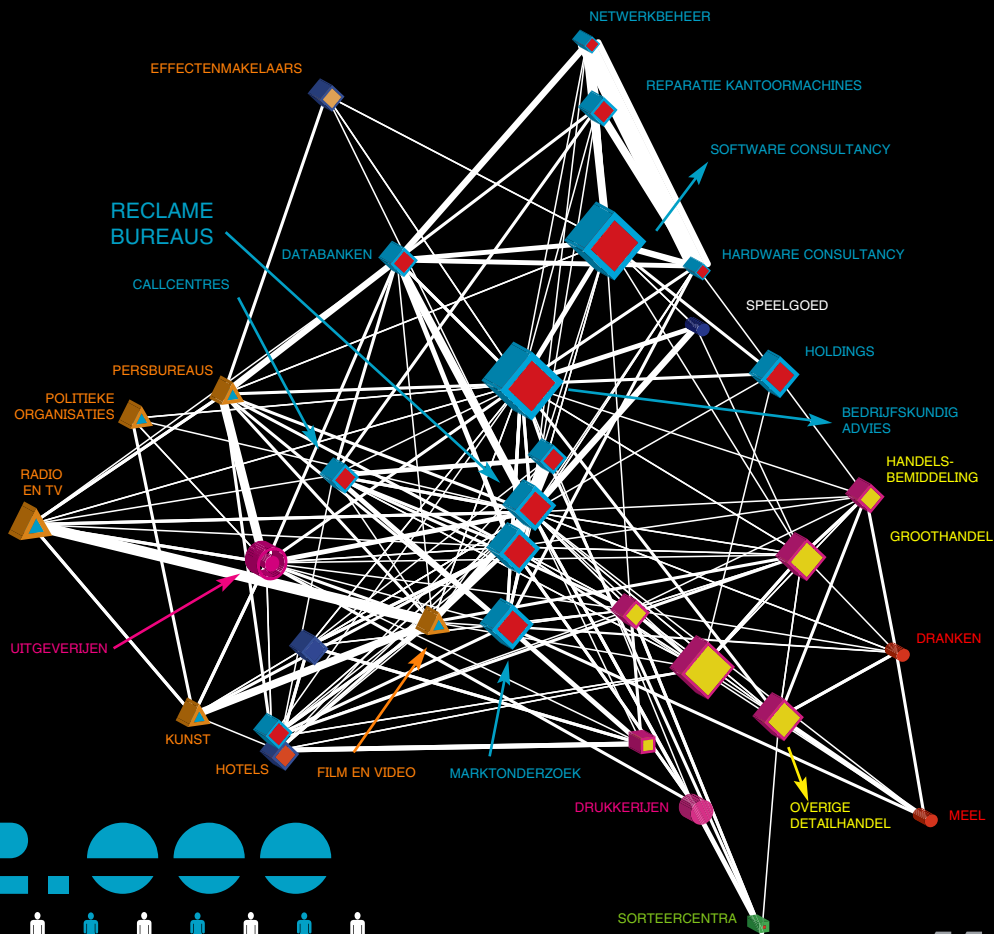

15.000

Economische ruimte van de Noordvleugel: Reclamebureaus (Creatieve Zakelijke Dienstverlening)

Bij reclamebureaus in de Noordvleugel werken in 2008 meer dan 22.000 personen. De sector is zeer sterk oververtegenwoordigd in de Noordvleugel. De expertise van werknemers van reclamebureaus is sterk gerelateerd aan die van andere bedrijfstakken binnen de creatieve industrie. Maar dat zeker niet alleen. Er zijn ook sterke verbindingen met zakelijke dienstverleners, waaronder ICT en handel. Deze bedrijfstakken, maar vooral ook **bedrijfskundig advies** en **software consultancy**, **groot-handel** en **handelsbemiddeling**, zijn allemaal sterk oververtegenwoordigd in de regio. Reclamebureaus zijn zeer goed in de regionale arbeidsmarkt van de Noordvleugel ingebed.

22.000

Stuwende werking op regionale economie, versterking concurrentiekracht

De creatieve industrie is stevig ingebed in de economie van de regio waarin de CCAA steden zich bevinden. De onderzochte bedrijfstakken zijn behalve significant in omvang, door hun kennis en vaardigheden sterk verbonden met andere bedrijfstakken. Ze hebben relaties binnen de creatieve industrie en daarbuiten, in het bijzonder met de kennisintensieve zakelijke diensten. Omdat de sector groeit en er sprake is van een groeiend belang van creatief scheppende beroepen en competenties in de brede economie, kunnen we hier de stelling poneren dat de creatieve industrie een stuwende werking heeft op de economie van de regio. Dat is een belangrijke toegevoegde waarde van de creatieve industrie voor de brede economie. Niet alleen door de groei in de eigen gelederen, maar ook door de uitwisselingsstroom van talent naar de rest van de economie en het positieve effect dat daarvan uitgaat voor innovatie en concurrentiekracht.

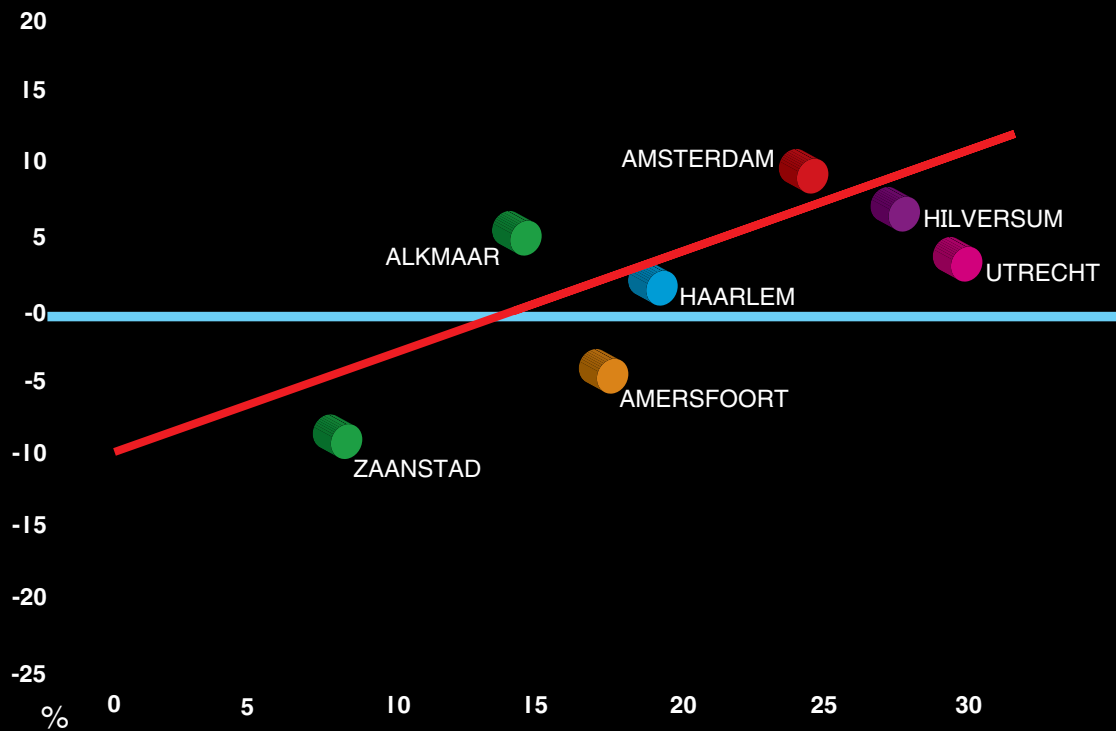
Zo kan de Noordvleugel bij de ontwikkeling van nieuwe bedrijfstakken bouwen op de combinatie van bestaande kennis en vaardigheden in creatieve industrie en ICT. Voorbeelden zijn gaming, of meer generiek cross media. De laatste aanduiding heeft betrekking op de ontwikkeling waarbij individuele kanalen steeds minder belangrijk zijn voor het exploiteren van content in de creatieve industrie. Er is nu sprake van een amalgaam van digitale netwerken en platforms die, vaak in combinatie met elkaar, gebruikt worden om inhoudelijke boodschap en doelgroep met elkaar te verbinden, zelfs vaak een-op-een. De sterke positie van de regio in ICT diensten is daarin van groot belang. In deze ontwikkeling kan overheidsbeleid een belangrijke steun in de rug verschaffen. Het bedrijfsleven is niet altijd autonoom in staat de juiste verbindingen die kansen bieden op het niveau van de regio, tot stand te brengen. Deze gaan vaak de scope en het directe economische belang van individuele bedrijven te boven. Een belangrijke complicerende factor is, dat het relevante speelveld in de digitale media-economie voor een belangrijk deel mondiaal is. Daardoor moeten regionale sterktes opgebouwd worden in een mondiale setting waarin verkaveling van taken gebeurt op basis van een dynamiek die, zeker in het geval van een klein land als Nederland, maar in zeer beperkte mate vanuit de regio beïnvloed kan worden. Vaak zijn het de landen met een grote markt en daarom ook vaak de grotere bedrijven, die de toon zetten. Overheidsbeleid kan hierin niettemin helpen de regionale sterktes op basis van de geschikte gerelateerde variëteit van kennis en vaardigheden zo goed mogelijk te positioneren. Netwerkvorming met brancheorganisaties, bedrijven en kennisinstellingen is daarin onontbeerlijk.

Creatieve industrie, creatief talent en economische groei Inbedding van bedrijfstakken in de economie is een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde voor het leveren van een bijdrage aan innovatie. Het feit dat talent migreert van creatieve bedrijven naar andere onderdelen van de economie levert geen keihard bewijs voor een substantiële bijdrage aan innovatie en economische groei. Die stelling is wel aannemelijk met het oog op de resultaten van jarenlang onderzoek naar de innovatiedynamiek in regionale economieën. Toch onderzochten we de relatie tussen het belang van de creatieve industrie en die van de aanwezige creatieve beroepsbeoefenaren aan de ene kant en de economische groei aan de andere kant. Uiteindelijk blijkt het percentage creatieve beroepsbeoefenaren (super creative core) woonachtig in de vijftig grootste steden van Nederland een duidelijke samenhang te vertonen met de economische groei in die steden. Die samenhang is er niet met de hoeveelheid banen in de creatieve industrie in diezelfde steden.

Dit zou kunnen betekenen dat niet de vestigingsplek van de creatieve industrie bedrijven, maar de woonplaats van de creatieve mensen de beslissende factor is in het creëren van concurrentievoordeel, innovatie en economische groei. Dat zou minder pleiten voor sectorbeleid, maar eerder voor beleid dat gericht is op het accommoderen van creatieve mensen door ze een aantrekkelijk woonklimaat te bieden. Het is echter ook denkbaar dat de gehanteerde methode van invloed is geweest op de uitkomsten van het onderzoek.

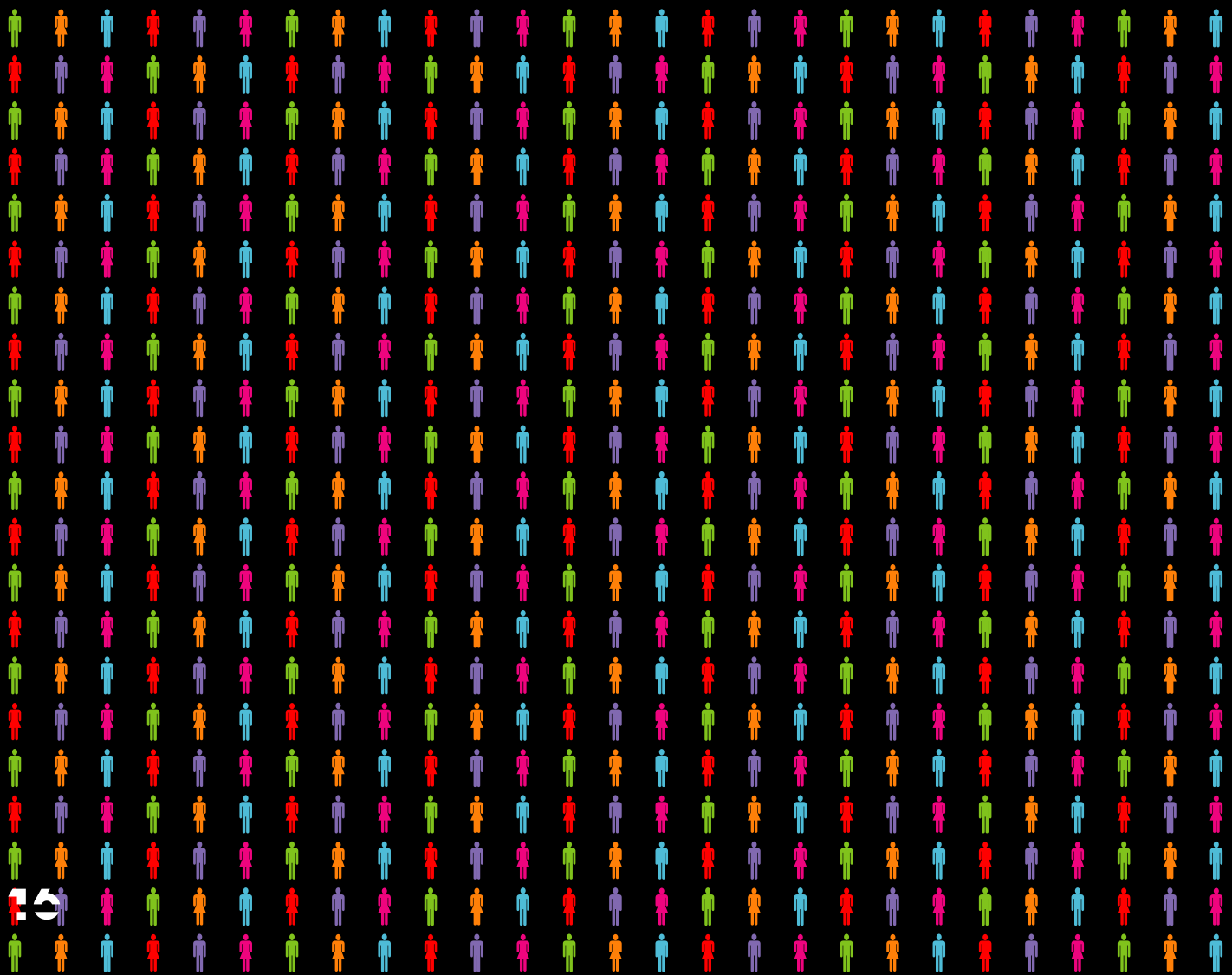
In de ideale situatie hadden we de relatie willen vaststellen tussen economische groei in de vijftig grote steden van Nederland en de hoeveelheid creatief scheppende banen in de stad, binnen de creatieve industrie en daarbuiten. Nu hebben we ons beperkt tot twee grootheden die de ideale situatie benaderen. De eerste grootheid, de totale hoeveelheid banen in de creatieve industrie, bleek niet gerelateerd aan de economische groei in de vijftig grootste steden van Nederland. Voor de tweede grootheid die we in het spel brachten, het percentage inwoners van een stad dat gerekend kan worden tot de zogenaamde *super creative core* (de meest creatieve beroepen) bleek wel een positieve samenhang met economische groei te bestaan, zoals figuur 5 illustreert. Probleem is hier echter dat deze categorie breder is dan de creatief scheppende beroepen die voortkomen uit de creatieve industrie en binnen en buiten de sector voorkomen. Toch vormt deze relatie een belangrijke indicator van het belang van creatieve professionals in de urbane economie.

Aandeel creatieve beroepen in de stad en werkgelegenheidsgroei

Opmerkelijk is dat bij deze conclusie de deelsector kunst en cultureel erfgoed via een achterdeur het model weer binnenkomt. Van kunst en cultureel erfgoed in de stad gaat weliswaar geen meetbaar direct positief economisch effect uit, echter diezelfde kunsten blijken op hun beurt weer veel creatieve mensen aan te trekken die cruciaal zijn voor een innovatieve en concurrerende economie. Daarmee hebben ze een indirect positief economisch effect.

Creatieve industrie en economie: eindconclusies Dit onderzoek verschaft duidelijke aanwijzingen dat de creatieve industrie een groeimotor is voor de regionale economie en een stuwende kracht daarop uitoefent, zoals in model drie (economische groei: investeringsbeleid) hiervoor gesteld is. Minder sterk, doch zeker wel relevant zijn de indicaties dat de rol van de creatief scheppende beroepen in de brede economie belangrijker worden. Dit is onderdeel van een meer bredere evolutie in de richting van een creatieve economie. Die ontwikkeling duidt in de richting van model vier (innovatie en innovatiebeleid), waarin de creatieve industrie en de daarin geldende creatieve kennis en vaardigheden een belangrijk element zijn binnen het geldende innovatiesysteem. Ten aanzien van het eerste model (welvaart en culturele ontwikkeling) kan nog worden opgemerkt dat ook de gesubsidieerde onderdelen van de creatieve industrie een belangrijke rol spelen in het brede stelsel van kennis- en vaardigheden dat bijdraagt aan een innovatieve economie. Enkel oog voor de economische kosten die subsidiëring met zich meebrengt zonder het ook hier aangetoonde, indirecte economische rendement in ogenschouw te nemen, miskent het feitelijke economische belang van dit deel van de creatieve industrie. Het hier gepresenteerde eerste model behoeft daarom bijstelling op dit punt.

15